

Zbilja i Šala u biblijskim predavanjima.

Napisao okr. rabin **J. L. Deutsch**, Ludbreg.

Umesto predika znalo se i zna se u konservativnim krugovima za »Deraša«. Bilo ih je dve različite vrste: Harifut i Magidut.

Harifut se zvala oštroomna talmudska rasprava, koja je htela da pruži rešenje nekog teškog pitanja talmudski školovanim slušaocima, koji su prisvajali sebi pravo, da se upuštaju u pirku sa predavačem, a predavač ili Daršan morao je biti pouzdan u svojoj temi, ako nije hteo, da se njegova sa mnogo oštroomlja i akribije izgrađena zgrada kakvom snažnom upadicom iz sredine služalaca raspadne u ništa. Jer se tema morala neko vreme unapred obznaniti narodu, kako bi se mogli dobro spremati, a slušaoci su bili takvi ljudi, koji su se znali naći u moru Talmuda, a pritom su bili dovoljno duhoviti, da na prvi pogled pronadu slične osobine najsuprotnijih predmeta, da prate vrtoglavo visoke i bezdano duboke dedukcije i da opaze i najmanja odstupanja i suprotnosti, ne bi li prethodna pitanja shvatili, te izlaganje usvojili ili ukratko opovrgli. Nameri li se takav talmudski silnik na doraslog protivnika, onda se trudio da upotrebi čitav arsenal talmudskih komentara i autoriteta, kako bi pomoću svih sila svoga duha opet razmrsio zamršeno klupče svojih izlaganja *יבנה המורה לספר*, i što je više dokaznog gradiva mogao doneti u potvrdu svoga nazora, *הרי זה משבח*, to je bio tim sigurniji odobravanja i divljenja publike.

Naprotiv, posve drukčije bilo je kod »Magidut«-a. On se obraćao mnogo prostijoj publici, običnim ljudima iz naroda, koji su razumevali samo jednostavan smisao biblijskog prateksta, i kojima je predavač ili »Magid« pružao od običnog smisla pisma odstupajuće ozbiljno ili veselo, često ćudljivo ili dosetljivo tumačenje reči pisma, koje je skoro uvek sadržavalo duboke moralne pouke, a ponekad satirične i duhovite primedbe u vezi sa rečju pisma.

Na taj način je mnogo više unošeno u biblijski stih, nego što se kazuje u njemu, jer je ovo agadijsko tumačenje, posve neodvisno od jednostavnog smisla reči, dopuštalo nebrojena tumačenja »kao što čekić razbija stenu u nebrojenu parčad«. Na oštroomlju agadijskog tumačenja poučavale su se i razonođavale

nebrojene generacije kroz 2^{1/2} tisuće godina, pa zato neka ovde mala uzorna kolekcija veselih i ozbiljnih »Magidut«-a : osluži zabavom i poukom i našim čitaocima.

1. Svaki Jevrejin je obvezan, da posveti svoje slobodno vreme izučavanju Tore. Prema tome, kako mu njegove materijalne životne prilike dozvoljavaju, on će više ili manje vremena posvetiti ovom svetom cilju. Ko god mirno i bezbedno, bez brige o svakidanoj hrani, sedi kod kuće, taj se mora po vas dan baviti Torom. Ali ko mora poći u neprijateljski život, te da u radu ili u dalekom svetu potraži svoj nasušni hleb, on je odgovorio dužnosti izučavanja Tore već onda, ako se ujutru i uveče bavi sa naukom Bozjom. *וירבה בך* neprestano, dakle po vas dan, da govoriš o reči Bozjoj, *בשבתך בבריתך* ako ti je dobar usud dozvolio, da bezbrižno sediš kod kuće; *וילכתך בדרך* ali, ako moraš poći na daleki put, ne bi li našao komadić hleba, *בשכרך ובקומך* onda je dovoljno, da se Torom pozabaviš tada, kad ležeš i kad ustaješ. Deut. 6, 7.

2. Danas, kad sve napreduje, i velika Ješiva u Bratislavi sa svojih 4—500 znalaca Talmuda iz celoga sveta osnovala je svoje menze i različite dobrotvorne ustanove, kojima se služe većinom siromašni Bahurimi ili učenici Talmuda, koji se spremaju za rabine, veroučitelje, kantore ili šohete, ili žele samo pribaviti sebi jevrejsko znanje, ma da će se u docnijem životu odati najrazličnijim pozivima. Pre nekoliko decenija postojala je samo ustanova slobodnih stolova u domovima pojedinih članova općine. Ali se ona po pravilu sastojala samo iz ručka, naprotiv ujutru i uveče znao je požunski Bahur većinom samo za glad. Jednog takvog ujutru i uveče gladujućeg i odveć mršavog novog Bahura zapitaće jednom rabin na ispitu, pošto je sjajno odgovorio na sva pitanja, kako mu je i zašto izgleda tako rdavo? »Rabi«, reče na to Bahur, »ovde u Požunu izgleda da je izreka Tohaha našla naročitog odjeka (Deut. 28, 26.): *בבוקר האמר מי יתן ערב* Ovde se ujutru kaže, ko je još čuo, da se jednom Bahuru u Požunu daje večera, *ובערב האמר מי יתן בוקר* a uveče se opet kaže, ko bi mu ovde dao doručak? Pa kad se jutrom i večeri gladije, može li se pri tom biti gojazan?« Na to će mu blago reći rabin: »Dete moje, to se ne može izmeniti, jer je to Bogom utvrđeni svetski poredak još od stvorenja sveta! Ti znaš pravilo naših mudraca: *ויהי כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צרה*, ona znači nuždu i bedu. A prevedena na požunski znači jedan poznati stav: *ויהי ערב ויהי בוקר* nužda uveče, *ויהי בוקר* nužda ujutru, *יום אחד* pa je ipak već jedan dan, naime dan hrane«.

3. Neki otac, koji je imao tu nesreću, da nije mogao da uda ni jednu od svojih osam kćeri, odgovorio je prijatelju, koji se raspitivao o njegovu nahodenju, rečima Rebeke: *קצתי בהן* gadi se na svoj život, *הת מפני בנותיה* ispred mojih osam kćeri. (Jer pisme *הת* znači i broj osam.)

4. Navešćemo ovde i čudljivi primer Gematrije, ili uzimanja u pomoć brojne vrednosti pojedinih pismenih reči.

Jakob se najmio na sedmogodišnju službu u Labana, da dobije njegovu kćer Rahelu za ženu, što mu je Laban i obećao rečima: טוב הווי איתה לך מרתו איתה לאיש אחר. Bolje da je dam tebi, nego nekom drugom. Ali i kraj ovog izrečnog obećanja nije dobio Rahelu, nego Leu. Kako se to desilo? Laban je bio lukav čovek, pa je govorio dvosmislenim jezikom, kog Jakob, מרתו הווי איש הם, prost čovek, nije razumeo. Laban je u rečima מרתו i הווי razumeo Rahel i Lea, jer brojna je vrednost za Leu = 9, a za Rahelu = 13, i to במספר קטן ako se posmatra apsolutna brojna vrednost pojedinih pismena bez obzira na njihov položaj u dekadnom sistemu brojeva. (Dakle: ה = 4, ח = 4, ו = 1, svega 9. Isto tako: ל = 3, א = 1, ה = 5, svega 9. מ = 4, ה = 4, ה = 4, ו = 1, svega 13. Isto tako: ר = 2, ח = 8, ל = 3, svega opet 13). I tako je Laban upravo ovo rekao: טוב רa dobro. הווי onu sa brojnom vrednošću reči הווי, dakle Leu, daću tebi, a onu sa brojnom vrednošću reči מרתו ona je Rahel, לאיש אחר daću nekom drugom čoveku.

5. Neki bogat, ali ne baš dobrotvoran Jevrejin, čiji je ceo imetak postao jedne noći plen plamena, žalio se rabinu na svoju zlehuđu sudbinu, koja ga je nezašluženo snašla, ma da on ni jednog siromaha nije oterao ispred svojih vrata, nego je svakog uvek nahranio jelom i pićem. Na to mu je rabin ovako odgovorio: »O Abrahamu priča Tora, ויטע אשל da je zasadio gaj, a tu reč jedan naš mudrac tumači kao פונדק לחסונה prenoćište. A ovo tumačenje leži u samoj reči אשל, jer je abreviatura od אכילה ושתיה = jelo, piće i prenoćište. Ti si svojim gostima svakako davao jelo i piće, ali pod tvoj krov nisi nikoga primio, pa kako je od tvog אשל otpalo lamed, koje znači לילה, to je ostalo još samo אש, vatra, koja ti je kuću sagorela.«

6. Pri žrtvovanju Izaka (Gen. 22, 7—8), u dialogu između njega i njegovog oca Abrahama, ponavlja se nekoliko puta reč בני »sine moj« kao i reč אבי »oče moj«, isto tako često se ponavlja i reč ויאמר »a on reče«, što izgleda da je izlišno.

Tumačenje tih rečenica je pak ovo: Po nekoj staroj tradiciji šaputalo se je najpre tiho, a zatim sve glasnije o tome, kao da je Izak bio ilegitimno dete Sarino iz grešne joj ljubavi sa Abimelehemom. To je došlo i Izaku do ušiju, i on je hteo o tome da se uveri na svom usamljenom putu na žrtvovanje. Tada upita Izak svoga oca: אבי »Jesi li ti moj otac?« A ovaj mu odgovori: ויאמר הנני »Jesam, a ti si moj sin!« Ali je Izak još uvek sumnjao, zato je dalje pitao: הנה האש והעצים »Ovde je oganj i drvo, ואתה השם לעולה ali gde je jagnje za žrtvu?« A to znači drugim rečima: da si ti moj rođeni otac, ne bi imao srca, da me sam zakolješ na žrtvu. Tada Abraham razgoni i poslednju sumnju sina odgovorom, koji se nije mogao oprovrgnuti: אלקים:

»יראה לו השם לעולה« Bog je sam izabrao sebi svoju žrtvu, a Božja žrtva mora biti čista i neporočna, בני to pak može biti samo moje vlastito, ljubljeno i drago dete, pravi izdanak tvoga oca Abrahama«.

7. A sad evo nešto i od ozbiljnijih Magiduta: Gen. 6, 1: נח איש צדיק תמים היה בדורותיו »Noa je bio muž pravedan i savršen u svoje vreme«. Na to primećuje Raši, da neki mudraci u njegovu pohvalu tako shvacaju, kao da je on bio pravedan među bezbožnicima, a da je živeo među pobožnima, bio bi i sam mnogo pobožniji; drugi opet vide kuđenje u tome, što je samo među bezbožnicima važio za pobožnog, jer da je n. pr. živeo u doba Abrahama, njegova pobožnost bila bi bez svakog značaja. I uz 16. stih ove glave צוהר תעשה לתיבה napravi svetlost kovčegu Raši daje dva različita tumačenja: po jednom to beše prozor, a po drugom svetleći dragi kamen. Otkud ove razlike u shvatanju? Još se moramo zapitati, zašto se Lot i njegova porodica nisu smeli obazreti na razorenje Sodome i Gomore? Žato, što Lot nije spasen zbog vlastite pobožnosti, nego zbog vrlina svoga strica Abrahama, jer je samo istinski bogobojažljiv čovek smeo gledati u grehove. Međutim su tumači reči בדוריותו identični sa komentatorima reči צוהר. Mudraci, koji su reč בדוריותו tumačili u korist Noe, držali su ga tako pobožnim, da je smeo gledati kažnjenje grešnika potopom, pa zato i vele, da mu je svetlost dolazila u kovčeg kroz prozor. Oni pak, koji kude Nou kao nešto manje grešnog, nisu mu mogli priznati slobodan pogled na potop, koji je uništavao svet, jer je bio toga nedostojan, nego je spasen zbog svog vrlog sina Sema, zato su oni za צוהר osvetljenje uzeli svetleći dragi kamen, koji mu je slao svetlost i bez prozora.

Buktinja jevrejskog znanja.

Znanje kroz 2000 godina bilo je jedino odlikovanje, koje je vredilo u Izraelu. Naučnik je uživao sve počasti: »Naučnik,« kaže se u Tal i udu (Horajot 3, 3.), »ide ispred kralja, učeni bastard ispred neveštog prvosveštenika«. Kakva razlika prema našim barbarima zapada: Frankima, Gotima, Longobardima! Ovom načelu je ostao Izrael veran za sve vreme svoga poniženja. (A. LEROY-BEAULIEU, Israel chez les Nations, Paris 1893 str. 214.).

Jevrejska molitva.

Prava molitva je stvaranje Jevreja. WELLHAUSEN, Evanđelije Mateja 6, 9.).